

Vicent Pitarch
Institut d'Estudis Catalans
Universitat Jaume I

Permeteu-me que manifeste la gratificació personal que em produeix la circumstància precisa de presentar aquesta primera sessió de les Jornades Científiques «La llengua i la literatura: història i actualitat» que organitzen la Universitat Jaume I i l'Institut d'Estudis Catalans.

La meua gratificació especial, sens dubte, manté alguna relació amb el tema precís que avui ens congrega. El cas és que, com més va més clar tinc que qualsevol enfocament de la producció cultural i del fenomen lingüístic —amb l'extensió corresponent al literari— no pot abordar-se ara si no és sota la perspectiva global de la comunicació. En efecte, a l'hora de posar-nos a revisar —si voleu, a repensar— la situació de la llengua i la literatura, i també de la cultura, al món d'avui i, en concret, a replantejar-nos els pressupòsits i la metodologia amb què analitzem aquesta situació des de la docència i des de la recerca no hi podem perdre de vista el nou escenari que constitueix la comunicació d'aquest món globalitzat i que tot just es configura ara mateix.

Sens dubte, els canvis profunds que experimenta l'entramat comunicatiu contemporani, l'autèntica revolució que representa la cibercomunicació, han invalidat bona part de les nostres estructures mentals amb què ens aproximàvem a considerar el fenomen social del llenguatge i de la cultura. Certament, som al davant d'un escenari nou, el de l'economia-món —tot sovint identificat com a *globalització*— que ens ha capgirat els paràmetres clàssics mitjançant els quals analitzàvem qualsevol fenomen social, fins al punt que ara mateix no té sentit cap intent seriós d'explicar una comunitat lingüística fent abstracció de l'estructura material —els àmbits social i cultural, per descomptat, però sense negligir-hi l'econòmic— que la comprèn.

En efecte, el panorama comunicatiu dels nostres dies presenta canvis certament impetuosos, i sota l'impacte de la revolució digital, creix la capacitat globalitzadora de la comunicació i, en conseqüència, la interdependència que actua entre els diversos sectors i àmbits —cultura, ensenyament, patrimoni artístic, etc.— que la integren. És, al capdavant, la visió d'aquest conjunt complex que cal considerar per poder-nos aproximar a la comprensió de la dinàmica que exhibeix la llengua catalana ací. Fet i fet, «si aquest món virtual va creixent i va fent-se cada vegada més dens, cada vegada serà més important funcionar dins de xarxes, valdrem i les nos-

tres llengües valdran el que valga el nombre de xarxes que les vinculen» (L. A. Fernández Hermana). Definitivament, la mesura del grau de vitalitat de les nostres societats —de la seua economia, de la pròpia llengua i cultura— està determinada per la vigoria amb què són capaces de fer-se vives al si de l'apassionant món de les xarxes. Prou que hi insisteixen els analistes de la civilització actual i bé que ens ha recordat el professor Manuel Castells que «restar al marge de les xarxes constitueix la manera d'exclusió més greu que podem patir en la nostra economia i en la nostra cultura», en la vitalitat lingüística de la comunitat nacional.

Amb absoluta nitidesa, la globalització que ens pertoca viure traça amb perfils absolutament nous la societat de demà, i d'avui, això és, condiona les tècniques i les clientele de la producció literària, el mercat de l'activitat cultural i la projecció del fenomen lingüístic. I fixeu-vos-hi bé: en una primera impressió, la globalització constitueix una amenaça directa contra la pervivència de les llengües minoritàries —i quina se n'estalvia, d'aquesta condició, fora de l'anglès?—; tanmateix, la dinàmica fabulosa de la indústria audiovisual obri formidables expectatives de vitalitat a les comunitats lingüístiques que siguen capaces d'accedir a la Xarxa i de presentar-s'hi acompanyades d'un bagatge cultural respectable i, doncs, d'una literatura d'exportació. L'explicació és força coneguda: la proliferació de la televisió per cable i els fabulosos rèdits que introduiran en el mercat de l'audiovisual les noves tecnologies de la digitalització han començat a provocar-hi una demanda de béns culturals, de dimensions ara com ara imprevisibles.

En aquest sentit, bé podem vantar-nos, sense caure en cap mena de xovinisme, que la nostra comunitat lingüística a estat capaç de bastir una cultura nacional, la catalana, d'una solidesa respectable, amb una capacitat acreditada d'obrir-se al món, i de provocar-hi admiració. La presència del català a la Xarxa, precisament en un lloc capdavanter entre les llengües «globalitzades» del planeta, constitueix un element engrescador en aquest aspecte. I ací em prenc la llibertat de recordar el diagnòstic fet per Joan Botella sobre el futur immediat dels productes culturals dins el mercat de l'audiovisual: «La demanda de producció de continguts potenciarà aquells sectors i territoris on es doni capacitat tècnica, creativitat, esperit d'iniciativa, solidesa de les tradicions artístiques i intel·lectuals, i en aquest terreny la situació de la cultura catalana és comparativament bona.»

Hi ha, doncs, la sensació generalitzada que som al davant d'una era nova que ens arriba carregada d'incerteses, de reptes respectables i alhora de possibilitats engrescadores. Per això tampoc no ens ha de sorprendre que la nostra reacció immediata davant uns tals canvis radicals siga de perplexitat i desorientació. De tota manera, hem de superar amb diligència aquesta primera etapa de desconcert, i anar tot seguit per faena a fi que la dinàmica vertiginosa que regula els nous processos de comunicació digital no ens desborde. En aquest sentit, des de la nostra parcel·la, que la societat ens té assignada, de professionals de la cultura i de l'ensenyament, hem de posar al servei de la nova civilització els nostres dispositius i capacitats d'anàlisi i d'imaginació. Necessitem uns altres esquemes mentals que ens capaciten per a la interpretació del món de la cibercomunicació, així com hem de dissenyar noves eines per poder intervenir-hi amb

una certa eficàcia. Sens dubte en aquesta direcció hi constitueix un pas ben seriós la convocatòria present que ens congrega per reflexionar al voltant de la vasta temàtica compresa dins el camp de la llengua i la literatura.

Tot un munt de problemes ahir imprevisos, de situacions de nova creació, ens han d'eixir al pas en les sessions que ara inaugurarem. En concret, les àrees clàssiques que englobem sota la denominació acomodaticia de «la llengua i la cultura» experimenten un trasbals de conseqüències difícils de pronosticar sota l'impacte de l'audiovisual. A tall de mostra, i sense necessitat de desplaçar-nos del nostre context immediat, geogràfic i mental, n'hi haurà prou amb esmentar la vasta problemàtica que suggereix el nivell actual d'interacció i contacte que flueix entre diferents llengües i cultures, el qual fa de la pluriculturalitat un dels cavalls de batalla que es manifesten més excitants dins l'univers del debat ideològic d'avui dia. Fet i fet, al costat de les noves perspectives amb què se'ns presenta la cultura de la globalització, la pluriculturalitat, hi ha la cultura sense fronteres —també sense territori?—, les noves exigències que imposen damunt la indústria cultural els operadors del mercat audiovisual, o bé, el vell tema de la identitat i l'estandardització cultural. Etcètera. Com veieu, tot un món fascinant se'ns obri amb una faç de perfils enigmàtics.

Disposem-nos, doncs, a participar en unes jornades que han estat programades sota el signe de la crisi que pesa, de manera inevitable i en proporcions força més intenses que no ens podem imaginar, damunt la concepció clàssica dels estudis humanístics, en concret de la llengua i la literatura i, en termes generals, damunt el vast entramat sociocultural que ara mateix regula la comunicació global. Ens cal augurar-nos, a les jornades que tot just encetem en aquesta sessió, una faena ben feta i que n'extraguem rèdits substanciosos.

I ara m'heu de permetre així mateix que manifeste la satisfacció personal per la col·laboració estreta amb què la Universitat Jaume I (UJI) i l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) han programat i duen a terme les Jornades que inaugurarem, una satisfacció que sens dubte comparteix la institució en nom de la qual sóc ací. També és legítim que reivindicue el protagonisme que l'IEC ha exercit, tot al llarg de l'any en curs, en la promoció i programació d'activitats culturals i acadèmiques adreçades a commemorar el 70è aniversari de les *Normes* de Castelló, com ara mateix la que ens congrega en aquesta aula magna. Pel que a nosaltres pertoca, és evident que caldria que aquesta mena de col·laboracions entre l'IEC i la UJI en el camp de la recerca i la docència assolissen un cert nivell d'estabilitat, tot superant la condició d'ocasionalitat que ara arrosseguen. La seu que l'IEC té oberta a la nostra ciutat constitueix sens dubte una plataforma operativa per dinamitzar i mantenir actius la mena d'iniciatives que suggereix. En aquest sentit, potser considereu oportú que us avance un dels projectes d'actuació que ha començat a dissenyar aquesta seu, el qual gira al voltant de constituir un Observatori de la Cibercomunicació al País Valencià.

Per la meua banda he de posar punt i final a les reflexions personals que em suggereix l'àrea apassionant de la comunicació, dins la qual, bé que hi he insistit, s'aixopluguen la llengua i la literatura. És l'hora de cedir el torn als tres especialistes que tot just tindrà l'honor de presen-

tar. Comprendreu, però, que en l'oportunitat present, marcada —no ho oblidésseu pas— pel signe de la comunicació, de la llengua i la literatura catalanes, no puc estar-me d'alçar la meua veu —que ara és una veu envigorida pel rigor del postulat tècnic i per la raó moral del compromís cívic— per denunciar els responsables de dos atemptats recents —de gravetat irrefragable— contra els dispositius elementals de la nostra comunicació social. M'hi referesc —bé que ho deveu haver endevinat—, per una banda, a la sanció administrativa que nega a la llicenciatura en filologia catalana la condició d'apta per complir el requisit lingüístic del professorat de català i, per una altra, al procés de privatització de Canal 9. Ben mirat, la primera de les mesures denunciades constitueix una càrrega en profunditat contra l'estabilitat dels estudis universitaris de català al País Valencià, alhora que deixa al descobert uns projectes descarats de privatització de l'ensenyament. Des d'aquesta tribuna us invite a compartir, si més no a nivell moral, les iniciatives que hi ha engegades de plantejar davant els tribunals el menyspreu amb què es capté envers la filologia catalana la conselleria valenciana del ram, així com a unir-vos a la plataforma cívica que batalla sota la consigna reivindicativa de «Radiotelevisió Valenciana és nostra i la volem pública, en valencià i de qualitat».

És des d'aquest compromís moral i social de base que el discurs teòric que enceten les ponències que comencen tot seguit assoleix la dimensió pertinent, humana i científica.